

# ראשית צמיחת גאולתינו

## THE BEGINNING OF REDEMPTION

### א. הגיע הזמן

#### 1 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין צו. ומסכת ע"ז ט.

תנא דבי אליהו: ששת אלפים שנה הוי עלמא, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח. ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו.

### ב. שני סוגי גאולה

#### 1 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין צח.

ואמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב. בדור שכולו זכאי דכתיב ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ (ישעיה ס"א), בדור שכולו חייב דכתיב וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע (שם נ"ט:טו), וכתיב למעני אעשה (שם מח:יא)... אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב בעתה (שם ס"ב) וכתיב אחישנה (שם) זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה. אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה (דניאל ז:ג), וכתיב עני ורכב על חמור (זכריה ט:ט) זכו - עם ענני שמיא, לא זכו - עני ורכב על חמור.

#### 2 רמב"ם, הלכות מלכים יא:ג

ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת...

### ג. קמעא קמעא

#### 1 תלמוד ירושלמי, מסכת ברכות א:א

דלמא (מעשה - פני משה) רבי חייא רבא ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה (בהשכמה) וראו איילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא רבה לר' שמעון בן חלפתא בי רבי (אדם גדול) כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת. מאי טעמא? כי אשב בחושך ה' אור לי (מיכה ז:ח). כך בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך (אסתר ב:כא), ואחר כך ויקח המן את הלבוש ואת הסוס (שם ו:יא), ואחר כך וישב מרדכי אל שער המלך (שם ו:יב), ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות (שם ח:טו), ואח"כ ליהודים היתה אורה ושמחה (שם ח:יז).

#### 2 מדרש תנחומא, דברים סימן א

דבר אחר ישושים מדבר וציה (ישעיה לה:א): מפני מה כתיב כך? ללמדך שבשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת מפני שאינו יכולין לעמוד באותה טובה בפעם אחת, שאם יגלה להם טובתו כאחת ימותו כלם... צא ולמד מיוסף. בשעה שנתודע לאחיו לאחר כמה שנים אמר להם אני יוסף אחיכם מתו כלם ולא יכלו לענות אותו וגו' (בראשית מה:ג), הקדוש ברוך הוא עאכ"ו. אלא מה הקדוש ברוך הוא עושה מתגלה להם קמעא קמעא בתחילה משיש את המדבר שנאמר ישושים מדבר וציה (ישעיה לה:א), ואח"כ תגל ערבה ותפרח כחבצלת (שם), ואחרי כן פרוח תפרח (שם לה:ב), ואחרי כן כבוד הלבנון נתן לה (שם), ואח"כ המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו (שם). לפיכך אמר דוד כי בנה ה' ציון נראה בכבודו (תהלים קב:יז), ואומר כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון (ישעיה נב:ח), ואומר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו וגו' (שם כה:ט).

#### 3 מיכה ז:ח, עם פירוש המלבי"ם

ואתה מגדל-עדר עפל בת-ציון עדיך תאתה ונבאה הממשלה הראשנה ממלכת לבת-ירושלם.

ואתה מגדל עדר. מסב פניו אל הר ציון הנזכר, אומר אליו, אתה הר ציון, שאתה מגדל של העדר הלז שהוא עדר הצאן הצולעה והנחדה, תחלה תהיה כמגדל של צאן, ואח"כ תהיה עופל, שהוא מבצר חזק, ומפרש שזה יהיה בשלש מדרגות, תחלה בת ציון עדיך תאתה שהגליות יתחילו להתקבץ וגלות יהודה ובנימין שהם בת ציון שגלו מציון בחורבן בית שני יתקבצו אליך. ואח"כ ובאה הממשלה הראשונה, תבוא ממשלה קטנה, שיהיה להם קצת ממשלה והנהגה כמו שהיו לישראל בימים הראשונים לפני מלך מלך לבני ישראל שהיה להם שופטים מנהיגים אותם. ואח"כ תבא ממלכת לבת ירושלים, יהיה להם מלכות קבועה שהוא מלכות ב"ד, שאח"כ ימלוך המלך המשיח בממלכה קבועה. וכן התבאר ביחזקאל סי' ל"ד כ"ג כ"ד, וסי' ל"ו כ"ד כ"ה, ועמוס ט' י"א, שמלכות ב"ד תתגלה בהדרגה, ותחלה לא יהיה רק במדרגת שופט, ויתעלה לאט לאט עד שיהיה לה' המלוכה, עיין שם.

### ד. הקצ המגולה

#### 1 R. Aryeh Kaplan, The Real Messiah, p. 96

Other generations have expected the Messiah's imminent appearance on the basis of the forced interpretation of one or two prophecies, whereas we are living through the entire range of Messianic tradition, often coming to pass with uncanny literalness. If you keep your eyes open, you can almost see every headline bringing us a step closer to this goal.

#### 2 תלמוד בבלי, סנהדרין צח.

ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו' (יחזקאל לו:ח). רש"י - כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר.

#### 3 תלמוד בבלי, מסכת מגילה יז:

ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים? דכתיב ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא (שם).

#### 4 מהרש"א, סנהדרין צח.

לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזור ישראל על אדמתו. ועוד יש לפרש כמ"ש פרק במה מדליקין דלעתיד אילנות מוציאין פירות בכל יום...

## ה. קיבוץ גליות

### 1 דברים ל, ב-ד

וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: אִם־יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצְהַן הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם וְקִבְּצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ: וְהִבִּיאָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וּיְרִשְׁתָּהּ וְהִיטִבְךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:

### 2 רמב"ם, הלכות מלכים יא:א

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה... וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'.

### 3 משך חכמה, דברים לג

או יאמר כי ישראל אשר המה בשבי, שמשותקקים אל ארץ ישראל ורוצים לברוח מחוצה לארץ כמבור השבי - המה ישיב מקודם "ורחמך". "ושב וקבצך מכל העמים וכו'" - המה הישראלים אשר מצאו קורת רוח בארץ נכריה ובטל מהם התשוקה לארץ הצבי - גם הם יקבצם השם וישיבם אחרי זה.

### 4 מכתבי החפץ חיים, מאת בנו ר' אריה ליב, עמוד 43

בזכרוני, כי בשנת תר"נ ותרנ"א, שהחלו לגרש את אחינו ב"י ממאסקווא, התעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה. המגורשים למאות ולאלפים החישו למפלט למו לארץ אבותינו... בזמן זה קבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פינות עמנו לעלות לארצנו, ומשער כי הימים ימי עיקבא דמשיחא, וכי פקד ה' את עמו, ואפשר הוא אתחלתא דקיבוץ גליות, שהוא קודם ביאת המשיח, ואם היינו ביכולת, היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ.

## ו. השואה והקמת המדינה

### 1 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין צח.

אמר רבי יוחנן: אם ראת דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו, שנאמר כי יבא כנהר צר רוח ה' נססה בו (ישעיה נטי"ט), וסמיד ליה ובא לציון גואל.

### 2 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין צח:

אמר עולא: ייתי ולא אחמיניה. וכן אמר רבה ייתי ולא אחמיניה, רב יוסף אמר: ייתי, ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה. אמר ליה אביי לרבה מאי טעמא? אילימא משום חבלו של משיח, והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. ומר הא תורה והא גמילות חסדים! אמר ליה שמא יגרום החטא.

### 3 מדרש תהלים, מזמור כ

[ד] דבר אחר יענך ה' ביום צרה. משל לאב ובן שהיו מהלכין בדרך, ונתייעג הבן, ואמר לאב היכן היא המדינה? אמר לו בני סימן זה יהא בידך, אם ראית בית הקברות לפניך, הרי היא המדינה קרובה לך. כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם ראיתם את הצרות שתכפנו אתכם, באותה שעה אתם נגאלין, שנאמר יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב.

### 4 אבן שלמה (הגר"א), יאה

הגאולה מכונה בשם בוקר, כמו שכתוב אתא בקר וגם לילה (ישעיה כא:ב). וכן מכונה בשם לידה, כמ"ש כי חלה גם ילדה ציון וכו' (שם סו:ח). וכמו שקודם שמתחיל להאיר היום הוא מחשיך ביותר, וכן ההרה כשמתקרבת הלידה כואבת יותר מכל ימי הריונה, כשיושבת על המשבר, כן קודם הגאולה יכבד הגלות יותר מכל הגלות.

## ז. עצמאות מדינית

### 1 רמב"ם, הלכות תשובה ט:ב

...אבל ימות המשיח הוא העולם הזה ועולם כמנהגו הולך אלא שהמלכות תחזור לישראל, וכבר אמרו חכמים הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכות בלבד (סנהדרין ט:ט).

### 2 נצח ישראל (מהר"ל), פרק א

ועוד שיש לבאר ענין הגלות תחילה, כי הגלות בעצמו הוא ראייה והוכחה ברורה על הגאולה. וזה כי אין ספק כי הגלות הוא שנוי ויציאה מן הסדר... וכל הדברים כאשר הם יוצאים ממקום הטבעי, והם חוץ למקומם, אין להם עמידה במקום הבלתי טבעי להם, רק הם חוזרים למקומם הטבעי... וכן ישראל בעצמם, אם היו עומדים בגלות לעולם, שאין זה מקומם הראוי להם, כי מקומם הראוי להם לפי סדר המציאות להיותם בארץ ישראל ברשות עצמם, ולא ברשות אחר... היה הדבר הזה... שהוא בלתי טבעי נעשה טבעי...

## ח. לא להתייאש

### שיר השירים רבה, פרשה ב

...דומה דודי לצבי (שה"ש ב:ט), מה צבי זה נראה וחוזר ונכסה נראה וחוזר ונכסה, כך גואל הראשון נראה ונכסה וחוזר ונראה... יהודה ברבי אמר לקירסין (ר"ל לעיתים) כך גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהן...

### מדרש תנחומא, פרשת שופטים, סימן ט

דבר אחר והשלישית יותר בה (זכריה י:ח) שאין מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית, גאולה ראשונה זו גאולת מצרים, גאולה שניה זו גאולת עזרא, השלישית אין לה הפסק.

### עמוס ט:יג-יד

הנה ימים באים נאם-ה' ונגש חורש בקצר ודרך ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסיס וכל-הגבעות תתמוגגנה: ושבתי את-שבות עמי ישראל ובנו ערים לשמות ושבנו ונטעו כרמים ושתו את-ייןם ועשו גנות ואכלו את-פריהם: ונטעיתם על-אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלהיך: